Birinci Cihan Harbi Gazilerinden

HACI İBRAHİM AKTOPRAK HOCAEFENDİ
(1890-1976)

Doğumu, Nesebi ve Ailesi

Hacı İbrahim Efendi, 1890 yılında Balıklı (Zıhık) Köyü'nde doğdu.[985] Babası, Kösegiller kabilesinden, halk arasında daha ziyade "İsmail Halfe" diye meşhur olup Zıhık'te imamlık yapmış olan Hoca İsmail Efendi, annesi İzzet Hanım'dır. Daha sonra İbrahim Efendi'nin şahsiyetine istinaden kabileye "Hocagiller" denmiş ve aile günümüze kadar bu isimle gelmiştir. Hacı İbrahim Hoca'nın dedesi Halil Efendi, ninesi ise Sultan Hanım'dır. Kabilenin büyük dedesi Köse İbrahim Paşa'dır ve köken olarak Ahıska Türklerindendir. Kendisi bir Osmanlı paşası olup, devrinde Oltu'da bulunan askerî birliklere komuta etmiştir. Günümüzde Balıklı Köyü camiinin yerinde bulunan önceki eski caminin banisidir ve yeri onun tarafından vakfedilmiştir. İbrahim Paşa oldukça mütedeyyin bir şahsiyet olarak hâlâ hayırla yâd edilmektedir.

Hacı İbrahim Efendi, Hoca İsmail Efendi'nin üç oğlundan en büyüğüdür ve dört evlilik yapmıştır. İlk hanımı köyden Rukiye Hanım'dır. Bu eşinden çocukları Ayşe, Ahmet ve Mustafa dünyaya gelmiştir. İkinci ve üçüncü hanımlarından çocuğu olmamıştır. Dördüncü hanımı Gülhanım'dan ise küçük oğlu Mehmet doğmuştur. Böylece İbrahim Efendi'nin toplam dört çocuğu ve 24 torunu olmuştur. Şimdi bunların şeceresini kısaca takdim edelim.

---

[985] *Balıklı, günümüzde Uzundere ilçesine bağlıdır ve Tortum Gölü kıyısında bulunan çok güzel bir köydür. Erzurum'a 100 km, Uzundere'ye 17 km mesafede bulunmaktadır. Rakımı ise 1050 metredir ve narenciye hariç her türlü meyve yetişmektedir.*

Şecere (Soy Ağacı)

Büyük Dede	**KÖSE İBRAHİM PAŞA**	
Dedesi	**HALİL EFENDİ**	Eşi: Sultan
Babası	**HOCA İSMAİL EFENDİ**	Eşi: İzzet

HACI İBRAHİM EF.	HALİL EF.	ALİ EF.
Çocukları ve torunları aşağıda yazılmıştır.	Köyde bağ-bahçe işleriyle uğraşmış, hayırsever bir şahsiyetmiş.	Lâkabı "Molla Ali" olan çok mütedeyyin bir kişi imiş.

AYŞE	AHMET	MUSTAFA	MEHMET
Gülsüm	Osman	Zakir	Hatice
Ömer	Fatma	Emine	Zeynep
Habip	Nezaket	Ali	Müberra
Fatma	Hatice	Firdevs	Vahide
	Meryem	Şakir	Osman Nuri
		Hatice	İbr. Ethem
		Eyüp	Muhiddin
			Esra

Şecere Kayıt Tarihi: 09.02.2015

Bir Anekdot: İbrahim Hocaefendi'nin büyük oğlu Ahmet Efendi, babasında Molla Cami'ye kadar Arapça okumuş, ancak dinî bir görev yapmamış, köyünde çiftçilikle uğraşmıştır. Küçük oğlu Mehmet Efendi ise hâfızdır. Hâfızlık çalışmasını Tortum Müftüsü Abernesli Yahya Sevindik Hocaefendi'de yapmıştır. Hâfiz Mehmet Efendi'nin çocuklarından Osman Nuri ile Muhiddin de hâfızdır.

Tahsil Durumu ve Yaptığı Görevler

İbrahim Efendi ilk temel eğitimini, köyünde imamlık yapan babası İsmail Efendi'den alarak ondan Kur'ân-ı Kerim okumuş ve ilmihal bilgileri almıştır. Daha sonra babası tarafından 15 yaşlarında (1905) Vıhik Medresesi'ne gönderilmiştir. Burada Müderris Hacı Ahmet Efendi'nin rahle-i tedrisinde Arapça sarf-nahiv ilimlerini ve temel İslâmî ilimleri tahsil etmiştir.[986] Öyle ki, Müderris Ahmet Efendi'nin vefatına kadar (1930) burada kalarak tahsil görmüştür. Üç yıl askerlik müddeti ile muhacirlik yıllarında Çorum'da 7 yıl kaldığını (toplam 10 yıl) dikkate aldığımızda Vıhik Medresesi'nde 15 yıl tedrisat gördüğü anlaşılmaktadır. İbrahim Efendi, Hacı Ahmet Efendi'nin icazetli talebelerindendir.

Hocasının vefatını müteakiben Vıhik'ten ayrılan İbrahim Efendi, önce Hatha (Cevizli) köyüne imam olmuş ve orada birkaç yıl görev yapmıştır. Daha sonra kendi köyü Zıhık'e dönerek burada imamlık yapmış, bu görevi vefatına kadar devam etmiştir. Böylece toplam 46 yıl fahri imamlık yapmıştır (1976-1930=46). İbrahim Hocaefendi, sadece imamlık yapmakla yetinmemiş, diğer yandan halkı irşat etmek için gayret sarf etmiş ve talebe okutmak için büyük fedakârlık göstermiş mümtaz bir şahsiyettir. Kardeşi Molla Ali Efendi'nin oğlu İsmail Efendi, onun okuttuğu talebelerindendir ve kendisinden sonra köyde imamlık yapmıştır. Dolayısıyla köyün imamlık hizmeti daha ziyade bu aileden yetişen hocaefendiler tarafından ifa edilmiştir.

---

[986] *Ayrıca bkz. Abdurrezak Türk, Erzurum'un Kandilleri, s. 257.*

Hayatından Kesitler ve Bazı Menkıbeler

Hakkında bilgi aldığımız, torunlarından Osman Aktoprak ağabeyimizin, dedesi İbrahim Efendi'nin hayatı ile ilgili naklettiği bazı hatıraları ve menkıbeleri onun hatırasını yaşatmak için paylaşıyoruz. Şöyle ki;

- İbrahim Hocaefendi, Birinci Cihan Harbi yıllarında askere alınmış ve Halit Paşa'nın (nâm-ı diğer Deli Halit Paşa) komutasındaki birlikte Ruslara karşı savaşmış ve mücadele esnasında büyük başarılar göstermiştir. Kendisinin keskin bir nişancı olduğu ifade edilmektedir. İbrahim Efendi, Balıklı Köyü'nün karşısındaki dağda Halit Paşa'nın öncülüğünde çatışmalara katılmıştır. O sıralar babası İsmail Hoca, Balıklı'da bulunmaktadır ve köy henüz Ruslar tarafından işgale uğramamıştır. Ancak sınır köylerinden Çağlayan (Tev) işgal altındadır. Bu esnada iki taraf arasında ateşkes ilan edilir. İsmail Hocaefendi, ateşkesi fırsat bilerek Halit Paşa'ya bir çemberli (büyük odun külek) yoğurt götürerek ikram eder. Halit Paşa bunun üzerine İsmail Efendi'ye dönerek bir espri yapar ve:

"Hocam! Bu yoğurdun altında bir kıl var!" deyince İsmail Hoca, bunun bir espri olduğunu anlamaz ve:

"Estağfirullah temizdir Paşam!" diye cevap verir. Birkaç dakika sonra Halit Paşa'ya dönerek:

"Paşam! Bizim İbrahim'e yarım gün izin verir misiniz? Köye kadar gidip gelsek." deyince Paşa gülerek:

"Ben sana yoğurdun altında bir kıl var demedim mi?" diye iltifatta bulunur ve istenen izni verir. Bunun üzerine İsmail Hoca, oğlu İbrahim Efendi'yi yanına alarak baba-oğul köye giderler. Bir müddet sonra köyden dönerken askere 18 katır yükü iaşe (muhtelif gıda maddesi) getirir, Halit Paşa'ya teslim ederler. Bu durum karşısında Halit Paşa memnun kalarak çok duygulanır ve ağlayarak daha önce dediklerinden dolayı İsmail Hoca'dan özür diler.

İbrahim Efendi, Halit Paşa'nın komutasındaki askerlerle birlikte Bayburt'a kadar gider. Orada çatışma esnasında iki Rus subayını vurur. Üçüncü subay onu fark edince karşı ateş açar ve bu esnada İbrahim Efendi yaralanır. Çünkü kurşun sağ arka karın boşluğundan girmiş ve göbeğinden çıkmıştır. Böylece İbrahim Efendi gazi olmuş ve tedavisi için Bayburt Hastanesi'ne kaldırılmıştır.

Devir, muhacirlik yıllarının tüm hızıyla yaşandığı çetin yıllardır ve İbrahim Efendi'nin hastanede yattığı günlerdir. Bu esnada babası İsmail Hoca muhacir olarak yollara revan olmuş ve yolu Bayburt'a düşmüştür. Kaderin cilvesine bakın ki, bu esnada İbrahim Efendi hastane penceresinden babası İsmail Hoca'yı muhacirler arasında görür ve tanır. Hemen babasına haber göndererek çatışmada yaralandığını ve hastanede yattığını ona bildirir. Haberi getiren kişi İsmail Hoca'ya:

"Oğlun gazi oldu, hastanede yatıyor." deyince, İsmail Hoca:

"O gâvurun eli kırılaydı. Az daha yukarıdan (alnından) vuramadı mı ki, şehit babası olaydım!" diyerek, her babayiğidin söyleyemeyeceği çok anlamlı bir mukabelede bulunur.

İsmail Hoca, oğlunu hastanede ziyaret edemeden yoluna devam eder. İbrahim Efendi ise, –babasını kaybetme endişesiyle– tedavisini yarım bırakarak ve hastane yönetiminden müsaade almadan hastaneden ayrılır ve yolda babasına yetişir. Nihayet Çorum'a ulaşırlar. Yukarıda da ifade edildiği gibi burada yedi yıl kalır ve çok büyük çilelere katlanmak zorunda kalırlar… Nihayet Rusların bölgeden çekilmesi üzerine büyük bir hasretle tekrar köyleri Zıhık'e dönerler.

- Hacı İbrahim Hocaefendi, bir ara Erzurum'a geldiğinde Lalapaşa Camii'nde ders okutan Osman Bektaş Efendi'yi ziyarete gider. Osman Bektaş Efendi onu görünce: *"Hocam! Buyurun dersi siz okutun!"* diye teklifte bulunur. İbrahim Efendi köyden gelmiştir ve kıyafeti biraz eskidir. Bunu gören talebeler Osman Efendi'nin teklifini İbrahim Efendi'ye pek yakıştıramaz, hatta biraz da yadırgarlar. İbrahim Efendi dersi devam ettirince talebeler onun büyük bir âlim olduğunu anlar ve mahcup olurlar.

Osman Bektaş Efendi, Erzurum'da müftü iken Tortum'dan gelip kendisine fetva sormak isteyenlere: *"Gidin Zıhıklı İbrahim Efendi'ye fetvanızı sorun. O varken buraya gelmeyin."* dermiş.

Adı, ülke dışına taşmış bir fakih olan Osman Bektaş Efendi'nin bu ifadeleri, İbrahim Efendi'nin özellikle fıkhî konularda çok hassas ve uzman bir kişi olduğunu göstermektedir. Ayrıca Osman Hoca'nın, İbrahim Efendi'ye verdiği değeri ve hürmeti göstermesi açısından da dikkate değer bir durumdur.

- İbrahim Efendi'ye köyde iken bir fetva sorulur. Tam konuşacağı esnada kendini bilmez birisi haddini aşarak: *"Hocam! O sorunun cevabı şudur."* diye atılınca Hocaefendi bu duruma celâllenir ve sorulan soruya cevap verir. Bu durum üzerine o şahıs –haksız yere– Hocaefendi'den küser. Üç gün sonra onunla karşılaşan İbrahim Efendi, kollarını açarak o şahsa yaklaşır ve: *"Gel, seni kırdım, hata bendeydi."* deyince diğer şahıs ağlayarak: *"Hocam! Aslında hata senin değil, benimdi."* diyerek hatasını kabul eder. Bu durum İbrahim Efendi'nin ahlâkî konularda ne kadar duyarlı olduğunu, bir Müslümanla küs durmanın büyük bir kayıp olduğunu anlatması bakımından oldukça önemlidir.
- İbrahim Efendi, köye bir hoca geldiğinde vaaz etmesini teklif ederek görevi ona tevdi ederdi. Misafir hoca ayet ve hadisleri açılarken bir hata yaptığında o esnada müdahale etmeyip namaz sonrası ona dönerek uygun bir üslûpla: *"Azizim! Bu mevzuyu senin hocan böyle mi öğretti? Bizim hocamız şöyle öğretmişti."* diyerek o kişinin yanlışını kırmadan düzeltmiş olurdu. İbrahim Efendi'nin bu tavrının, eğitim açısından çok manidar olduğu ehlince malumdur.
- Hâfızlık yaptırdığı talebelerinden birisi Almanya'dan köye izinli gelince, İbrahim Efendi onu görmeye gider. Kendisine, *"Niçin sen geliyorsun? O gelsin seni görsün."* dediklerinde cevaben: *"Belki o gelmez. Gelmeyince de ona herhangi bir manevi sıkıntı gelmesi ihtimaline karşı ben geldim. Bir de okuttuğum konulardan sorular sorarak derslerinden tarik olup olmadığını da anlamış oluyorum."* diye cevap verirmiş. Böylece okuttuğu bir talebeyi daha sonra da takip edermiş.
- İbrahim Efendi, bir konuda müşkülü olduğunda veya herhangi bir ibareyi çözemediğinde yatarken istihare yapar Yüce Allah'tan yardım dilermiş. Rüyasında hocası Müderris Ahmet Efendi'yi görür, müşkülünü ona danışır, doğrusunu ondan öğrenirmiş. Tabii ki işin hakikatini ancak Yüce Allah bilir.[987]

Karakteri ve Yaşantısı: Torunu Osman Bey'in anlatımına göre İbrahim Hocaefendi, orta boylu, aksakallı, nur yüzlü bir şahsiyetti. Topluma geldiği zaman fehmi basar, insanlar ona saygı gösterirdi. Evde biraz sert mizaçlı olmakla birlikte dışarıdan gelenlere karşı oldukça halim selim bir insandı. Yaşantısında oldukça ehl-i takva birisiydi. Gösterişten uzak, mütedeyyin bir kişiliğe sahipti. Torunu Osman Bey, yemek yerken az yiyince onu çok sever; *"Seni Yaradan'a kurban olayım, sünnet üzere yemek yiyorsun."* diyerek teşvik edermiş.

Zaman zaman, *"Oğlum! İnsanlar farklı farklı karakterlere sahiptir. Her öküz bir çubukla sürülmez."* diyerek insanlara karşı karakterlerine göre davranılmasını tavsiye ederdi.

Sohbetlerinde sünnet üzerinde çok durur, insanları ibadete davet ederdi. Bunu yaparken İslâm dininin kolaylaştırıcı yönünü dikkate alarak tedricî olarak yönlendirirdi.

İbrahim Hocaefendi, 1970 yılında karayoluyla Hicaz'a giderek hac görevini ifa etmiştir. Kendisi ehl-i tarik bir kişiydi ve Nakşibendî tarikatının büyüklerinden Alvarlı Muhammed Lutfi Efendi'ye intisaplıydı.

Vefatı: Her fani gibi İbrahim Efendi de ömrünü tamamlamış, nihayet 6 Ocak 1976 tarihinde 86 yaşlarında rahmet-i Rahman'a kavuşmuştur.[988] Sevenleri tarafından Balıklı Köyü mezarlığına defnedilmiştir. Mezarı yapılı değildir ve herhangi bir şahidesi de yoktur. Kur'ân ve sünnet çizgisinde bir

hayat yaşayarak insanlara güzel hatıralar bırakan hocamıza Yüce Mevlâ'dan sonsuz rahmet ve mağfiret niyaz ediyoruz.[989]

---

[987] *Bu menkıbe hakkında ayrıca bkz. Muammer Akpınar, Vadiye Düşen Tohum, s. 340.*

[988] *Ayrıca bkz. Abdurrezak Türk, a.g.e., s. 257.*

[989] *Kaynak Kişi: Osman Aktoprak (İbrahim Hocaefendi'nin torunu, 1954 doğumlu. Edebiyat öğretmeni, daha önce Adnan Menderes Lisesi ve Erzurum Lisesi'nde müdürlük yapmış olup hâlen Erzurum Dedeman Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi Müdürü olarak görevini sürdürmektedir. Hocamıza teşekkür ederiz. Görüşme tarihi: 09.02.2015).*